

OPIS DOBREJ PRAKTYKI

1. Dane dotyczące podmiotu ubiegającego się o wpis

nazwa inicjatywy	Szlak Greenway Naszyjnik Północy – tu się kręci
nazwa podmiotu	Fundacja Naszyjnik Północy
dokładny adres	Ul. Ogrodowa 26, 77-310 Debrzno
gmina	Debrzno
powiat	Człuchów
województwo	Pomorskie
telefon	59/83 35 323
adres strony internetowej	www.naszyjnikpolnocy.pl
faks	-
adres e-mail	biuro@naszyjnikpolnocy.pl

2. Charakter podmiotu

Obywatele zorganizowani (zaznacz):

- w radach i komitetach utworzonych przez władze publiczne
- w radach i komitetach zorganizowanych z inicjatywy mieszkańców
- zebraniach wiejskich i sołectwach
- w organizacjach pozarządowych
- nieformalnych grupach obywatelskich
- indywidualne osoby

3. Rodzaj(e) podjętych działań na rzecz realizacji potrzeb społeczności lokalnej (zaznacz):

- realizacja zadań publicznych na zlecenie władz lokalnych
- działalność charytatywna i opiekuńcza
- działalność edukacyjna i wychowawcza
- działalność wspierająca rozwój społeczności lokalnej
- działalność na rzecz podniesienia warunków życia
- działalność na rzecz zachowania i rozwoju lokalnych wartości kultury i tradycji

4. Przedmiot działalności

Szlak Greenway Naszyjnik Północy – długości 870km – zaczyna się i kończy w 5 tys. mieście Debrzno. Prace nad jego stworzeniem trwały 2 lata, nad utworzeniem koncepcji pracował 5-cioosobowy zespół, który prowadził rozmowy ze wszystkimi partnerami, przez których obszar miał przebiegać szlak. Obejmuje swoim zasięgiem obszar czterech województw: zachodniopomorskiego, kujawsko–pomorskiego, wielkopolskiego i pomorskiego. Do jego powstania przyczyniły się trzydzieści trzy samorządy, 12 powiatów, 4 województwa, mnóstwo osób prywatnych i przedsiębiorców.

W oparciu o Szlak Greenway działają na terenie Porozumienia Społecznego programy mu współtowarzyszące:

- **Czysty Biznes.** Skupia około 150 firm, którym koordynatorzy doradzają, jak obniżyć koszty swej działalności poprzez wprowadzenie niskonakładowych działań, jak zmniejszyć negatywne oddziaływanie na środowisko oraz jak aktywnie uczestniczyć w życiu społeczności lokalnej, w której prowadzą działalność gospodarczą.
- **Marka Lokalna.** Skupia w swym gronie około 150 wytwórców, pomagając im w wspólnej promocji, ekspozycji wytworzonych przez siebie produktów w Galerii Produktu Lokalnego.
- **Szkoły dla Ekorozwoju** – kształtowanie postaw i zachowań dzieci i młodzieży oraz społeczności lokalnych przez wspólne rozwiązywanie praktycznych problemów związanych z zarządzaniem środowiskiem oraz włączanie ich w rozwój społeczno–gospodarczy.

Szlak powstał jako pętla główna, jest to jednak inicjatywa tak szeroka i obejmująca tak rozległy teren, że ciągle powstają na nim nowe możliwości i inicjatywy. To jest bardzo ważne – powstał pomysł, został zrealizowany i coś się na nim dzieje, tworzy – „coś się kręci”, nie przestał istnieć po zakończeniu projektu – ma bardzo wielu partnerów, którzy potrafią ze sobą rozmawiać i tworzyć nowe pomysły.

5. Opis działań

W latach dziewięćdziesiątych na terenach Naszyjnika Północy pojawiła się bardzo trudna sytuacja na rynku pracy, upadły Państwowe Gospodarstwa Rolne, powstało 32 % bezrobocie, które z czasem stało się bezrobociem pokoleniowym. Wśród pozbawionej pracy społeczności pojawił się marazm i nuda, tylko bardzo nieliczni potrafili zagospodarować sobie czas oraz znaleźć nowe miejsca pracy. Pozostałym trzeba było pomóc.

Odpowiedzą na to była oddolna inicjatywa liderów, którzy wychodząc naprzeciw potrzebom społeczności lokalnej doprowadzili do podpisania w roku 2000 Porozumienia Społecznego Naszyjnik Północy, którego sekretariatem została Fundacja Naszyjnik Północy w Debrznie. Partnerami Porozumienia zostały jednostki samorządu terytorialnego, Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska, instytucje użyteczności publicznej, parki narodowe i krajobrazowe, nadleśnictwa, stowarzyszenia, fundacje, szkoły, przedsiębiorcy – formuła Porozumienia jest bowiem otwarta i liczy bardzo wielu partnerów, którzy w miarę upływu czasu – odchodzą lub przychodzą.

Głównymi założeniami i kryteriami dla opracowania trasy „GREENWAY – Naszyjnik Północy” było wspieranie społeczności lokalnych, w tym rozwoju lokalnej przedsiębiorczości – tworzenia miejsc pracy i dodatkowych źródeł dochodów, ochrony tradycyjnych zawodów, zachowanie krajobrazu i wkład w ochronę dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, korzystanie z lokalnych zasobów – walorów przyrodniczych, kulturowych, bazy noclegowej i żywieniowej, usługowej, usług i produktów miejscowych.

Założeniami ponadregionalnymi, dla których szlak Greenway był potrzebny to: łączenie krajów, regionów, gmin i ludzi, wnoszenie dodatkowych wartości dla mieszkańców (pomoc w docenianiu i odkryciu tożsamości, poprawa warunków i jakości życia), dostarczanie informacji i umożliwianie turystom dogłębszego poznania regionu, jego problematyki, lokalnych inicjatyw, działań, organizacji etc., promowanie niezmotoryzowanych form transportu oraz przyjaznych dla środowiska (łagodnych) form turystyki.

Zespół tematyczny w składzie:

Anna Mauer – koordynator, którego w czasie realizacji projektu zastąpił i jest nim nadal Marek Romaniec

Beata Sobolewska- odpowiedzialna za odcinek Kłomino- Czaplunek- Kalisz Pomorski- Drawsko Pomorskie- Łobez - Połczyn Zdrój- Barwice- Szczecinek

Monika Krasnosielska –Żak – odpowiedzialna za odcinek Szczecinek- Polanów - Biały Bór

Piotr Wandas – odpowiedzialny za odcinek – Debrzno- Lipka- Złotów- Jastronie- Sypniewo- Kłomino

Marek Romaniec- odpowiedzialny za odcinek – Biały Bór- Koczala- Krępsk- Człuchów – Chojnice- Swornegacie- Leśno- Odry- Czersk- Tuchola- Kesowo- Kamień Krajeński- Stare Gronowo- Debrzno

spotykał się przez okres 2 lat i zajmował się ustaleniem: koncepcji szlaku, jego przebiegu, możliwości promocji produktu turystycznego oraz produktu Marki Lokalnej.

Prace nad tworzeniem Szlaku przebiegały etapowo: najpierw przeprowadzono w każdej gminie, przy pomocy wyznaczonej osoby z gminy, inwentaryzację bazy noclegowej, zasobów przyrodniczych, zabytków, atrakcji turystycznych, rzemiosła artystycznego, dziedzictwa kulturowego (teren województw: zachodniopomorskie, pomorskie, kujawsko-pomorskie, wielkopolskie) oraz ciekawych ludzi. Następnie została wytyczona przez zespół tematyczny pętla główna szlaku „Greenway- Naszyjnik Północy” o długości 870 km, nad którego mapą trzeba było pochylić się z każdym z właścicieli gruntów. Czasami wyglądało to bardzo obrazowo: duża mapa na podłodze i grupka osób pochylonych nad nią z kolorowymi mazakami. Nieraz trzeba było przesunąć trasę, np. o parę metrów, szczególnie w nadleśnictwach, ponieważ w miejscu wyznaczonej trasy znalazło się gniazdo będącego pod ochroną orla bielika. Po uzyskaniu od właścicieli gruntów zgody na przeprowadzenie trasy, 5 grup znakarskich – wyposażonych w farby, pędzle i formy malarskie – wyruszyło w trasę. Szlak został oznakowany w ciągu 3 miesięcy zgodnie z normami UE.

Najważniejszymi zadaniami, które zostały osiągnięte w czasie tworzenia szlaku – oprócz samej niewymierzalnej współpracy, stworzenia i oznakowania głównej pętli rowerowej (870 km) – było wiele prac tworzonych wzdłuż szlaku, czyli nasadzenie nowych drzew i krzewów szlachetnych, likwidacja nielegalnych wysypisk, budowa małej architektury na szlaku (wiaty edukacyjne, tablice

dydaktyczne, platformy widokowe, kosze na śmieci, stojaki na rowery, znaki kierunkowe). Oraz wydanie publikacji – mapy, stworzenie innowacyjnego produktu turystycznego w postaci szlaku turystycznego z bardzo bogatą ofertą, co przyczyniło się do poprawy konkurencyjności polskiej oferty turystycznej na arenie międzynarodowej, a także zwiększenie masowego ruchu turystycznego i kontrola nad nim.

Co też jest ważne – stworzenie szlaku dało możliwości do utworzenia alternatywnych źródeł dochodu dla około 300 podmiotów, w tym bazy noclegowej i gastronomicznej. Nastąpiła aktywizacja mieszkańców wsi, ożywienie gospodarki lokalnej i wzmocnienie przedsiębiorczości wśród miejscowej ludności (korzystanie z lokalnych zasobów). Wiele osób zrozumiało, że mogą zarobić na tym co robią – m.in. na wyrobach rękodzielniczych i spożywczych – oraz na tym, co mają – czyli na bazach noclegowych, usługach. Mieszkańcy zaczęli rozglądać się wokół i szukać nowych możliwości rozwoju – i tak jest do dzisiaj.

Mając tak wielu partnerów, rozwinęła się promocja regionu poprzez wspólną promocję na targach turystycznych, wydawanie materiałów promocyjnych, czy udział wytwórców z regionu w targach rękodzielniczych.

Usprawniona została współpraca i integracja różnych środowisk (jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorców, gestorów bazy turystycznej, sektora ngo, środowisk młodzieżowych) na rzecz rozwoju turystyki.

W przyszłym roku minie dziesięć lat od chwili powstania szlaku, szlaku bardzo ważnego dla społeczności lokalnej, przez której tereny przebiega, a także dla kraju – jest bowiem bardzo ważnym produktem turystycznym, nie tylko dla turysty krajowego.

Jednak najważniejsze, co udało się nam osiągnąć, to umiejętność współpracy i rozmowy. Przyjmujemy w Społecznym Porozumieniu bardzo wiele wizyt studyjnych, które chcą dowiedzieć się, w jaki sposób udało się nam stworzyć coś tak wielkiego, co ciągle jest, rozwija się, ma wielu partnerów i każdy dba o niego jak o własne. Nasi partnerzy przyjmują ciągle wizyty ze spokojem, tylko nie bardzo rozumieją, dlaczego wielu z gości dziwi się, że u nas się udało? Przecież to nasza wspólna sprawa, tylko trzeba to zrozumieć i rozmawiać, rozmawiać, rozmawiać...

6. Ocena efektów wdrożenia projektu dla zaangażowania mieszkańców w realizację zadań publicznych

Powstanie Szlaku Greenway Naszyjnik Północy przyczyniło się do dobrego rozpoznania partnerów i ich potencjału, zbudowania układu partnerskiego obejmującego: organizacje pozarządowe, szkoły, samorządy lokalne (starostwa i urzędy miast i gmin).

Dla samej społeczności była to odpowiedź na ich problem z bezrobociem. Powstały bowiem nowe obiekty noclegowe, usługi gastronomiczne, a więc – nowe miejsca pracy. Rozwinęła się drobna przedsiębiorczość, jak np. sklepiki, bary, noclegi, a także rolnictwo ekologiczne.

Przy pomocy Fundacji Partnerstwo dla Środowiska uruchomiono pierwsze programy dotyczące marki lokalnej – przeprowadzono szkolenia wśród osób zainteresowanych drobną wytwórczością.

Dziś Wyroby Z Witek Brzozowych pani Marii Wójcik ze Skowarnek są produktem Markowym Naszyjnika Północy i znajdują nabywców na wszystkich kontynentach świata.

Powstanie szlaku przyczyniło się również do powstania katalogu wszystkich ścieżek i szlaków w powiecie człuchowskim (w katalogu szczegółowo opisano przeszło 460 km tras wraz z podaniem rekomendacji dalszego ich rozwoju). Rozpoczęto tworzenie sieci szkolnych ostoj przyrody.

W tym roku – wychodząc naprzeciw oczekiwaniom turystów, jak i sektora turystycznego – Samorząd Województwa Pomorskiego przystąpił do opracowania spójnej koncepcji rozwoju turystyki rowerowej na terenie Województwa Pomorskiego. Koncepcja ta obejmować będzie między innymi zaplanowanie docelowej sieci dróg i szlaków rowerowych na obszarze województwa, poprawę stanu pozostałej infrastruktury turystyki rowerowej oraz wsparcie rozwoju oferty turystycznej w tym zakresie i jej wspólną promocję.

Po 10 latach można stwierdzić, że Szlak Rowerowy Naszyjnik Północy jest bardzo ważny dla mieszkańców gmin, przez których miejscowości przebiega, jak i dla turystów śmigających po jego ścieżkach.

Naszyjnik Północy pobudza i integruje nie tylko lokalne inicjatywy, ale także powoli doprowadza do współpracy różnych środowisk w celu pozyskiwania nowych źródeł dotujących (projekty partnerskie).

Największym efektem są jednak zmiany społeczne, jakie zaszły i zachodzą wśród lokalnej społeczności i przedstawicieli samorządów. Powstające organizacje pozarządowe, zakładane wspólnie przez samorządy i lokalnych liderów społecznych, są tego jednym z dowodów.

Naszyjnik Północy jest oddolną inicjatywą. Dlatego też uczestnicy Naszyjnika Północy w pełni się z nią identyfikują. Bardzo ważne, że coraz częściej angażuje się biznes tworząc nowe inicjatywy wokół szlaku, jako dodatkową ofertę dla turystów i mieszkańców, jak również wzbogacanie i rozwijanie oferty turystyki aktywnej na obszarze funkcjonowania szlaku rowerowego Greenway Naszyjnik Północy.

7. Oszacowanie nakładów poniesionych na organizację i realizację projektu

W sumie na organizację i realizację projektu wydano 440 584,00 zł. Złożyły się na to:

1. <u>środki własne:</u>	<u>- 21 000,00</u>
w tym:	
wkład gmin zaangażowanych w realizację projektu 33 gminy x 500,00 zł	- 16 000,00
środki własne Stowarzyszenia „Na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno”	- 5 000,00
2. <u>środki z Powiatowych Urzędów Pracy:</u>	<u>- 330 157,00</u>
w tym:	

zatrudnienie osób bezrobotnych jako pomoc przy pracach znakarskich, porządkowych itp.

15 osób przez trzy miesiące x 974,00

prace na szlaku „Greenway – Naszyjnik Północy” - środki w ramach Programu „Gryf”

(PUP Człuchów), 282.900 – (75 osób).

3. dofinansowanie przez Fundację Partnerstwo dla Środowiska - 27 777,00

w tym:

wykonania projektu wizualizacji zielonego szlaku Greenway - Naszyjnik Północy: wypracowanie projektu opracowania szlaku dziedzictwa Greenway (logo, tablice informacyjne, projekt map i materiałów informacyjnych i promocyjnych Naszyjnika Północy), który był wykorzystany przez wszystkich partnerów realizujących projekty turystyczne w Naszyjniku Północy, - **7 000,00**

wykonania koncepcji techniczno-merytorycznej zielonego szlaku Naszyjnik Północy, opracowanie i złożenie wniosku do Ministerstwa Gospodarki/Departamentu Turystyki na realizację projektu oraz opracowanie audytu turystycznego, - **7 000,00**

materiał promocyjny szlaku „Greenway – Naszyjnik Północy”, publikacja mapy i broszury szlaku Greenway –Naszyjnik Północy, - **7 000,00**

dofinansowanie z Fundacji Partnerstwo dla Środowiska zaplecza logistycznego projektu (pomoc techniczna, organizacyjna, merytoryczna) - **6 777,00**

4. środki Ministerstwa Gospodarki Polityki i Pomocy Społecznej - 61 650,00

które zostały przeznaczone na oznakowanie szlaku, tablice informacyjno-edukacyjne i kierunkowe projekty graficzne tablic informacyjno-edukacyjnych i kierunkowych.

Przedstawiona kalkulacja oparta jest na początkowym procesie tworzenia produktu turystycznego. Z perspektywy prawie 10 lat od powstałej inicjatywy w obszarze realizacji programu Greenway Naszyjnik Północy zostało pozyskanych ok. 80 mln zł na inwestycje, które mają na celu rozwijanie przedsiębiorczości oraz wzbogacanie oferty pobytowej.

8. Czy napotkali Państwo trudności, z którymi należało się zmierzyć, aby zrealizować projekt?

Głównym problemem, który napotkaliśmy przy realizacji programu, było pozyskanie mniejszej kwoty dotacji od kwoty wnioskowanej. Na etapie realizacji spotkaliśmy się z różnym nastawieniem samorządów i osób prywatnych do przebiegu szlaku – właściciele terenów przez które przebiegać miał szlak. Trzeba było dla takich osób poświęcić więcej czasu na rozmowy i tłumaczenia o ważności szlaku i jego przebiegu w tym akurat miejscu. Nie było jednak takiej sytuacji, aby ktoś nie zgodził się na przebieg trasy przez jego teren. W pojedynczych przypadkach – już na etapie znakowania – zdarzało się, że grupy znakarskie miały małe problemy z wejściem na teren, z powodu zbyt gorliwych żon nadleśniczych, które nie chciały wpuścić na posesję – dało się je

jednak rozwiązać jednym telefonem do mężów – leśników. Bardzo rzadko ekipa znakarska musiała rezygnować w jednym dniu znakowania z powodu zbyt agresywnych psów, by powrócić tam w kolejnym.

Wszystkie trudności były jednak do pokonania, stawaliśmy do rozmów trudnych, jak człowiek do człowieka. Nie zakładaliśmy z góry, że nam się nie uda, bo ktoś jest złośliwy, zazdrosny czy niereformowalny.

9. Zalecenia dla innych podmiotów zainteresowanych wdrożeniem projektu

Podstawą jest bardzo wnikliwa diagnoza potrzeb społeczności lokalnej na etapie pisania wniosku oraz inwentaryzacja zasobów przyrodniczych, kulturowych, historycznych w trakcie jego znakowania. Bardzo ważne jest też dobranie partnerów realizacji projektu, w myśl podejścia partnerskiego – po pierwsze liczyć siły na zamiary, po drugie dzielić korzyści i niepowodzenia.